CZU: 349.3:364.658(478) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.22**

ASIGURAREA BUNĂSTĂRII POPULAȚIEI PRIN INTERMEDIUL SISTEMULUI DE PROTECȚIE SOCIALĂ AL REPUBLICII MOLDOVA

CHISARI-LUNGU Oxana,
Universitatea de Stat din Moldova,
doctor în drept, lector universitar,
Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0006-8100-5939

Comunicare elaborată în baza Proiectului Instituțional „ Consolidarea mecanismelor socio-economice și juridice de asigurare a bunăstării și securității cetățenilor (CONSEJ)" în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Ensuring the well-being of the person and the family through the social protection system is achieved thanks to the rules of social insurance and social assistance, which constitute two distinct institutions of social security law. Although there is no generally accepted definition of well-being, it could be defined as a description of people's life situation. As such, the term "well-being" is primarily used in the political arena, being intimately linked to the concept of needs, since it is through the satisfaction of needs that the increase in well-being is achieved. Well-being policies are policies designed to meet individual or group needs.

Keywords: well-being; social insurance; social assistance, well-being state, social risk.

Asigurarea bunăstării persoanei constituie o prioritate a Republicii Moldova, prevăzută atât în actele interne, cât și în actele internaționale la care aceasta este parte. Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede în art. 25 că orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare; el are dreptul la asigurare în caz de şomaj, boală, dizabilitate, văduvie, bătrâneţe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă, în urma unor împrejurări independente de voinţa sa [1]. La rândul ei, Constituția Republicii Moldova, în art. 47 prevede că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare [2].

Cu referire la calitatea vieții și bunăstarea socială, în anul 2022 Republica Moldova urcă șase poziții și ajunge pe locul 51 în clasamentul Mondial privind Indicele de Progres Social. Potrivit studiului efectuat de organizația nonprofit Social Progress Imperative, Republica Moldova înregistrează 74.19 de puncte din 100, un scor în creștere față de anul 2021, dar care o plasează în rândul țărilor din a doua categorie, după Armenia, Muntenegru și Georgia, dar în fața Ucrainei, Albaniei, Macedoniei de Nord, Rusiei și Belarusului [3].

Deși nu există o definiţie general acceptată a bunăstării, aceasta ar putea fi definită ca fiind o descriere a situaţiei vieţii oamenilor. În studiul „Evoluţia bunăstării în România 1990-2014” se vorbește despre măsurarea bunăstării care poate fi o activitate la fel de complexă și destul de dificilă, având în vedere diferitele cadre conceptuale utilizate. Astfel, din cercetările care există, se constată că din punct de vedere al măsurării bunăstării, aceasta poate fi divizată în două componente: obiectivă și subiectivă. Prima componentă poate fi interpretată ca un mijloc indirect și utilizează fapte observabile drept instrumente de măsurare, sub formă de statistici economice, sociale sau de mediu. Ca atare, bunăstarea obiectivă este evaluată pe baza datelor cantitative (de obicei, indicatori obţinuţi din surse statistice) și, în esenţă, reprezintă o imagine „din exterior”. A doua componentă este măsura subiectivă a bunăstării. Este cunoscută, de asemenea, sub numele de bunăstare declarată și cuprinde o gamă largă de procese emoţionale și cognitive. În esenţă, aceasta este percepţia oamenilor asupra calităţii vieţii [4].

Necesitatea asigurării bunăstării sociale a generat o altă noţiune „statul bunăstării”. În sens larg, statul bunăstării are cinci elemente de bază prezente în grade diferite în actul de guvernare; un sistem de securitate socială; administrări centrale și locale ca esenţa managerială a sistemului; recunoaștere socială și legislaţia drepturilor fundamentale ale omului, care sprijină elaborarea sistemului la nivel ideologic; justificarea intervenţiei statului în sfera economică pentru a atinge angajarea deplină; realizarea unei democratizări de masă bazată pe principiul deciziei parlamentare în sfera politică. Obiectivul principal al statului bunăstării, astfel, este atingerea unui standard de viaţă (calitate a vieţii) la un nivel corespunzător necesităţilor și aspiraţiilor colectivităţii. Statul bunăstării poate fi conceptualizat în versiunea sa strictă (bunurile și serviciile sociale, oferirea și organizarea de sisteme de asigurare socială) sau mai amplă (extinsă prin acţiuni nonbugetare ale statului având drept scop îmbunătăţirea bunăstării sociale, îndeosebi prin redistribuirea și

reglementarea mecanismelor, cum ar fi impozitele progresive, pensiile minime, salariile sau controlul preţurilor) [5, p. 122].

Ca atare termenul „bunăstare" se folosește în primul rând în arena politică, fiind legat în mod intim de conceptul de nevoi, deoarece tocmai prin satisfacerea nevoilor se realizează creșterea bunăstării: politicile bunăstării sunt politici proiectate să satisfacă nevoile individuale sau de grup. Nevoile ca problemă politică nu sunt doar acelea legate de supraviețuire, ci și cele pentru o viață modernă sau normală în cadrul societății. Ele nu cuprind numai un nivel minim de venituri pentru hrană și îmbrăcăminte, ci și condiții adecvate de locuire, educație, îngrijire a sănătății și posibilității de angajare (deși aceasta din urmă nu este întotdeauna inclusă).

Din cele relatate conchidem că unul din elementele de bază ale statului bunăstării îl constituie sistemul de securitate socială pe care acesta îl organizează. Biroul Internaţional al Muncii defineşte *securitatea socială* ca protecţie pe care societatea o acordă membrilor săi printr-un ansamblu de dispoziţii publice contra mizeriei economice şi sociale care îi ameninţă în caz de pierdere sau reducere importantă a câştigurilor datorită bolii, maternităţii, accidentului de muncă, şomajului, dizabilității, bătrâneţii sau decesului, precum şi acordarea de îngrijiri medicale şi de alocaţii familiilor cu copii [6, p. 2].

Cea mai mare parte a acțiunilor de securitate socială este realizată prin intermediul normelor dreptului securității sociale (dreptului protecției sociale). În acest context, se impune diferențierea clară a noțiunilor „protecție socială" și „securitate socială". Doctrinarii români Cristian Bocancea şi George Neamţu, abordează *protecţia socială* ca o totalitate de activităţi întreprinse de către stat, organizaţiile societăţii civile, biserică în scopul asigurării veniturilor pentru categoriile de persoane care nu pot dobândi resurse prin munca proprie (bătrânii, şomerii, indivizii afectaţi de maladii cronice severe, persoanele cu deficienţe); protejării populaţieifaţă de efectele crizelor economice; protecţiei în caz de calamitate naturală sau de conflict armat; asigurării ordinii publice şi protecţiei faţă de criminalitate; apărării drepturilor civile; protejării faţăde orice factor de risc [7, p.67]. Din această noțiune rezultă că acţiunile de protecţie socială sunt dintre cele mai diverse, fiind reglementate de norme ale mai multor ramuri de drept. Astfel, asigurarea unui mediu înconjurător sănătos, asigurarea respectării drepturilor în domeniul educaţional, locativ, precum şi în alte domenii sociale, constituie măsuri de protecţie socială. Totodată, se cere remarcat faptul că o mare parte dintre activităţile de protecţie socială

sunt desfăşurate doar în favoarea persoanelor sau a familiilor aflate în situație de risc social prin intermediul sistemelor de asigurare socială şi de asistenţă socială care, împreună, constituie sistemul de securitate socială. Astfel, considerăm incorect de a pune semnul egalității între noțiunile „protecție socială" și „securitate socială". Susţinem că *denumirea corectă a ramurii de drept* ce reglementează raporturile juridice care apar în legătură cu acordarea diferitelor prestaţii sau servicii de asigurare socială şi/sau de asistenţă socială persoanelor sau familiilor aflate în situație de risc social este *dreptul securităţii sociale,* care încadrează în sine două instituții mari: *asigurarea socială și asistența socială*.

Legea sistemului public de asigurări sociale definește asigurările sociale în calitate de sistem de protecţie socială a persoanelor asigurate, constând în acordarea de indemnizaţii, ajutoare, pensii, de prestaţii pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă şi de alte prestaţii, prevăzute de legislaţie [8, art. 1]. În același context, Legea asistenței sociale definește asistenţa socială în calitate de componentă a sistemului naţional de protecţie socială, în cadrul căruia statul şi societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor şi a familiilor aflate în dificultate [9, art. 1].

Riscul social constituie pericol pentru persoană sau familie de a fi afectată de consecinţele economice negative ale pierderii potenţialului fizic, statutului ocupaţional sau social (boală, accident, dizabilitate, îmbătrânire, deces, maternitate, şomaj, inadaptare socială etc.) [9, art. 1].

Având în vedere sistemele distincte de asigurări sociale și de asistență socială, riscurile sociale se clasifică în două mari categorii: riscuri sociale asigurate și riscuri sociale neasigurate.

Riscul asigurat constituie un eveniment sau fenomen la a cărui producere structurile teritoriale ale Casei Naţionale de Asigurări Sociale sunt obligate să facă prestaţiile respective de asigurări sociale. În sistemul public, prestaţiile de asigurări sociale reprezintă venit de înlocuire pentru pierderea totală sau parţială a veniturilor ca urmare a vârstei, dizabilităţii, accidentelor, bolilor, maternităţii, adopției, pierderii locului de muncă sau decesului care sunt denumite riscuri asigurate [8, art. 7]. Analizând aceste prevederi legale, identificăm opt riscuri asigurate.

Spre deosebire de riscurile asigurate, a căror acoperire se realizează, în mare parte, prin intermediul bugetului de asigurări sociale de stat, cele neasigurate nu sunt enumerate exhaustiv și sunt dintre cele mai diverse. Astfel, orice risc social pentru a cărei acoperire nu au fost achitate contribuții de asigurări sociale, constituie riscuri neasigurate și se acoperă prin intermediul sistemului de asistență socială. Printre acestea putem identifica: sărăcia, calamitatea naturală, utilizarea băuturilor alcoolice, narcotice sau toxice, depistarea virusului HIV etc.

Sistemul de asigurare socială în Republica Moldova este unul care se bazează pe principiul solidarității sociale intra și intergenerații, asta presupunând că participanţii la sistemul public îşi asumă conştient şi reciproc obligaţii şi beneficiază de dreptul pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale. Cele mai importante prestații de asigurări sociale prevăzute de legislația Republicii Moldova sunt pensiile (pentru limită de vârstă, de dizabilitate, de urmaș, specială și pensie anticipată pentru carieră lungă); prestațiile pentru accidente de muncă și boli profesionale; indemnizațiile pentru concediu medical; indemnizațiile adresate familiilor cu copii; prestațiile pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă. Totodată, sistemul de asistență socială este unul mult mai diversificat și intervine pentru protecția persoanelor sau familiilor care au nimerit într-o situație de vulnerabilitate neasigurată. Pe lângă prestațiile bănești care se achită din bugetul de stat, bugetele locale, alte surse, normele asistenței sociale reglementează modul de organizare și prestare a multiplelor servicii sociale destinate persoanelor sau familiilor aflate în dificultate. Serviciile sociale constituie ansamblul de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei sau familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale.

O analiză holistică a sistemului de prestații bănești de asigurări sociale și de asistență socială detonă faptul că țara noastră întreprinde măsuri constante de asigurare a bunăstării populației. Totodată, la etapa actuală sunt în derulare multiple reforme, se întreprind acțiuni în vederea realizării prevederilor documentelor de politici publice.

Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027 [10] prevede multiple acțiuni de politici sociale menite să promoveze bunăstarea. Printre acestea se evidențiază: elaborarea și implementarea procedurii de identificare a populației inactive beneficiare de plăți

sociale; dezvoltarea sistemului de profilare a șomerilor bazat pe date, inclusiv a tinerilor în scopul antrenării în servicii și măsuri de ocupare; extinderea inițiativelor de implicare a taților/bărbaților/bunicilor în îngrijirea și educația copiilor/nepoților etc.

Strategia Moldova Europeană 2030 prevede în cadrul Obiectivului 6: consolidarea durabilității sistemului de asigurări sociale și furnizarea de servicii de asistență socială relevante și de calitate; implementarea unui sistem de protecție socială adecvat la nivel național pentru o acoperire substanțială a celor mai săraci și vulnerabili până în 2030; asigurarea unui sistem de protecție a copilului care răspunde prompt și eficient la nevoile fiecărui copil; crearea rezilienței celor din categoriile vulnerabile la evenimente extreme legate de climă, inclusiv secetă și inundații; asigurarea unui cadru național de politici bazat pe strategii care să susțină investițiile în eradicarea sărăciei[11].

În concluzie, evidențiem că acestea și alte măsuri de politici publice au menirea de a asigura bunăstarea populației Republicii Moldova, în consecință realizându-se pași concreți în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului nr. 12, din 10.12.1948. În: Tratate Internaționale nr. 1, din 30.12.1998.
2. Constituția Republicii Moldova, nr. 1, din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78, din 2012.
3. https://noi.md/md/societate/ce-loc-ocupa-moldova-in-clasamentul-mondial-privind-bunastarea-sociala. Accesat: 20.10.2024.
4. TOADER Ș., IANCU V., OLTEANU D. Evoluţia bunăstării în România 1990 - 2014. KPMG România, 2017, 35 p. Disponibil: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ro/pdf/welfare-ro-web.pdf. Accesat: 15.09.2024.
5. FILIPOV I. Coeziune și bunăstare socială: o confruntare de indicatori cohesion and social welfare: a confrontation of indicators. Disponibil: /https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/116-126_3.pdf. Accesat: 10.09.2024.
6. GHIMPU S., ŢICLEA Al., TUFAN C. Dreptul securităţii sociale. Bucureşti: ALL BECK, 1998. – 487 p.
7. BOCANCEA Cr., NEAMŢU G. Elemente de asistenţă socială. – Iaşi: Polirom, 1999. 292 p.

8. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 489 din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1-4, 2000.

9. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 42-44, 2004.

10. Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pna-hg-829-2023.pdf. Accesat: 10.09.2024.

11. Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 315 din 17.11.2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030". În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 409-410, 2022.